

OKRĄGLY STÓŁ DLA EDUKACJI KLIMATYCZNEJ

**Szkoła a zaangażowanie lokalnego
środowiska w edukację klimatyczną –
rekomendacje**

marzec 2022 r.

Wstęp

Szkoła jako placówka oświatowa to instytucja otwarta, włączająca nie tylko rodziców, uczniów i uczennice, ale także społeczność lokalną do wspólnego działania na rzecz ochrony klimatu oraz przeciwdziałania jego skutkom. Organizuje debaty dotyczące kwestii klimatycznych, bierze w nich udział i współpracuje z lokalnymi instytucjami, organizacjami i przedsiębiorstwami, stanowiąc istotny podmiot lokalnego społeczeństwa obywatelskiego, czującego się współodpowiedzialnym za przyszłość kolejnych pokoleń.

Spółeczności i grupy, które można uznać za istotne w tym procesie, to:

- rodzice i opiekunowie (w tym prawni, bacie i dziadkowie)
- absolwenci
- instytucje przyszkolne: biblioteki, domy kultury, kluby sportowe
- władze samorządowe
- lokalne organizacje pozarządowe oraz wyspecjalizowane regionalne i centralne
- centra edukacji ekologicznej
- lokalny sektor prywatny
- społeczności lokalne, mieszkańcy
- kościoły
- ośrodki naukowo-badawcze.

Każda z tych grup musi być świadoma zmian, jakie przechodzi szkoła w zakresie wprowadzania i realizacji podstawowych celów edukacji klimatycznej, ale też może – a nawet powinna – niektóre z działań podejmować we własnym zakresie.

1. Poradnik dla szkół dotyczący edukacji o zmianie klimatu

REKOMENDACJA

Warto zastanowić się nad przygotowaniem poradnika dla szkoły, która chce być liderem w edukacji o zmianie klimatu. Poniżej zamieszczono przykładowy „spis treści”, jakie może/powinien zawierać taki poradnik. Wiele istniejących tekstów na potrzeby takiego poradnika można zaadaptować. Ważne, żeby teksty te były napisane przyjaznym językiem i nie były zbyt obszerne.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Poradnik Lidera Edukacji o zmianach klimatu

1. Rola szkoły, czyli dlaczego edukacja o zmianie klimatu jest dziś niezbędna.
2. Ważne słowa, czyli objaśnienia terminów, pojawiających się w treściach edukacyjnych dotyczących zmiany klimatu.
3. Dzieci i młodzież wobec zmiany klimatu – monitorowanie/modelowanie reakcji uczennic i uczniów (postawy, depresja klimatyczna itp.) na informacje dotyczące zmian klimatycznych.
4. Pierwszy krok, czyli zapoznacie się ze standardami Szkoły – Lidera Edukacji o zmianie klimatu i sprawdźcie, w jakim zakresie wasza szkoła spełnia te standardy.
5. Drugi krok, czyli przyjrzyjcie się modelowi Szkoły – Lidera Edukacji o zmianie klimatu, opisującemu warunki, główne obszary działań i efekty działań takiej szkoły.
6. Oceńcie możliwości i zasoby, czyli przeanalizujcie, czym dysponuje wasza szkoła i czego jej brak do spełnienia tych standardów.
7. Macie plan i nie jesteście sami, czyli razem z przedstawicielami całej społeczności szkolnej opracujcie mapę i plan działania, które zaprowadzą waszą szkołę do celu.
8. Liczy się czas, czyli przyjmijcie realny harmonogram osiągnięcia poszczególnych etapów na drodze do celu.
9. Kontrolujcie się sami, czyli opracujcie narzędzia do autoewaluacji.
10. Jesteście częścią wspólnoty, czyli działajcie razem z rodzicami, lokalnymi organizacjami i samorządem oraz wpiszcie wspólne działania do swojego planu.
11. Korzystajcie z krajowych i światowych zasobów, czyli listy linków do instytucji/organizacji, które mogą pomóc szkole w osiągnięciu celu, udostępniają świetne materiały edukacyjne i przykłady dobrych praktyk.
12. Świątujcie swoje sukcesy, czyli ogłaszajcie efekty swojej pracy w środowisku lokalnym.
13. Uzupełniajcie swoją wiedzę, czyli czytajcie i oglądajcie (tu powinna się znaleźć bibliografia/netografia, może zawierająca komentarz – polecane źródła).

2. Nauczyciel dla klimatu

REKOMENDACJA

Nauczyciele i nauczycielki stanowią fundament procesu zmiany – wprowadzenia edukacji klimatycznej. Powinni otrzymać narzędzia do podniesienia swoich kompetencji z zakresu zmiany klimatu, wsparcie instytucjonalne różnych partnerów do współpracy oraz wsparcie w zakresie wzmocnienia osobistych postaw proklimatycznych.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Stopień świadomości, kompetencje klimatyczne nauczycieli i nauczycielek mają kluczowe znaczenie do tego, czy wprowadzona, funkcjonująca edukacja klimatyczna będzie miała szerokie oddziaływanie. Żeby to osiągnąć, należy uwzględnić w procesie zmiany istotną rolę nauczycieli i zaprojektować wsparcie ich pracy. Celem jest, by nauczyciele i nauczycielki w Polsce byli osobami o wysokiej świadomości klimatycznej, które potrafią poprowadzić uczniów i uczennice w procesie edukacyjnym jako przewodnicy po treściach klimatycznych, wreszcie by sami osobiście prezentowali postawy proklimatyczne.

Podjęcie działań wspierających można opisać w trzech obszarach:

1. **Wysokie kompetencje merytoryczne w obszarze klimatu**

- dofinansowywanie odpowiednio sprofilowanych szkoleń, kursów, studiów podyplomowych
- zapewnienie łatwego dostępu do materiałów wysokiej jakości, najlepiej certyfikowanych
- włączenie do dyskusji i prac Centrów Doskonalenia Nauczycieli w całej Polsce.

Przykładem mogącym służyć za inspirację jest krakowski program skierowany dla nauczycieli klas I-III pod nazwą „Nauczyciel bliski przyrodzie”, czyli bezpłatny, całoroczny kurs, którego celem jest upowszechnienie nowoczesnych metod pracy z dziećmi, wykorzystujących kontakt z przyrodą jako czynnik sprzyjający ich rozwojowi. Kurs w pełnym wymiarze rozpoczął się 2022 r., obejmuje 10 spotkań o charakterze terenowym, w trakcie których zaproszeni do projektu edukatorzy przeprowadzą zajęcia z danego zakresu podstawy programowej. W ramach kursu nauczyciele i nauczyciele mają pracować nad uniwersalnymi scenariuszami zajęć terenowych na każdą z pór roku. Założenie logistyczne: w ciągu 5 lat w kursie weźmie udział jeden nauczyciel z każdej krakowskiej samorządowej szkoły podstawowej (ponad 100 szkół).

2. **Skuteczny przewodnik po treściach klimatycznych**

- Nauczyciel powinien mieć świadomość istnienia instytucji wspomagających, takich jak centra edukacji ekologicznej czy różne instytucje miejskie, i nawiązywać z nimi relacje, aby móc skorzystać z ich oferty edukacyjnej i informacyjnej z zakresu podejmowanych przez nich działań w obszarze zmiany klimatu.
- Nauczyciel musi być zmotywowany do pobudzania zainteresowania uczniów treściami klimatycznymi i organizowania poza samym programem nauczania aktywności o

OSdEK – Szkoła a zaangażowanie lokalnego środowiska w edukację klimatyczną – Rekomendacje

charakterze proklimatycznym, takich jak tygodnie tematyczne w szkole, zajęcia i aktywności pozaszkolne oraz wycieczki.

3. **Osobista postawa proklimatyczna**

- Nauczyciel powinien zyskać głębszą świadomość, że postawa proklimatyczna jest etyczna, opłacalna w perspektywie czasu, podnosi jakość naszego życia i zdrowia.
- Warto dostarczać nauczycielom wielu cennych źródeł inspiracji, przykładowo przydatny byłby katalog dobrych praktyk zmian osobistych dla klimatu.
- Nauczyciel musi doświadczać wsparcia ze strony pracodawcy, który może motywować do różnych aktywności na rzecz klimatu. Przykładem jest realizowany w Krakowie projekt „rowerem do pracy”, w którym udział mogą wziąć także nauczyciele i nauczycielki, a który polega na comiesięcznym nagradzaniu pracowników za przejechane rowerem kilometry do pracy. Projekty na wzór tego lub inne motywujące do zmiany nawyków na zdrowsze i bardziej przyjazne klimatowi mogą być przeprowadzane w całym kraju.

3. Rodzice i opiekunowie oraz ich aktywne włączanie się w proces edukacji klimatycznej

REKOMENDACJA

Rodzice oraz opiekunowie są grupą społeczną będącą najbliżej szkoły i jej spraw, choć stopień ich zaangażowania w działania szkoły i samą edukację zależy od wielu różnych czynników. Z pewnością szkoła może stanowić idealny łącznik pomiędzy programem edukacji klimatycznej a rodzicami, dla których w wielu przypadkach może to być pierwsza i jedyna styczność z całym zestawem zagadnień i problemów, które leżą u podstaw jego powstania. Dlatego też należy zadbać o to, aby cały proces wprowadzania edukacji klimatycznej był dla rodziców zrozumiały, aby mieli oni możliwość aktywnego w nim uczestniczenia i aby czuli się zachęceni do podejmowania własnych działań w tym zakresie.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Wśród działań angażujących rodziców w realizację programu i założeń edukacji klimatycznej można wymienić:

- 1) **Działania na rzecz zwiększenia świadomości i popularyzacji wiedzy na temat zmiany klimatu:**
  - programy szkoleń (w tym szkoleń dla Rad Rodziców), warsztatów, materiałów edukacyjne
  - udostępnianie informacji na temat żywienia (w kontekście zmian menu w stołówkach szkolnych) i jej wpływu na klimat
  - udostępnianie informacji o źródłach wiedzy (literatura, artykuły, linki) i materiałów do samodzielnego wykorzystania oraz wskazówek, gdzie szukać wiarygodnych i rzetelnych informacji
  - wsparcie psychologiczne dla rodziców pod kątem radzenia sobie z własnymi obawami i lękami oraz właściwego postępowania wobec dzieci – organizacja spotkań, warsztatów, pogadarek np. dotyczących tego, jak rozmawiać z dziećmi o kryzysie klimatycznym, jak przygotować się do zmian, jak rozpoznawać lęki czy depresję klimatyczną u dzieci i jak je wspierać oraz jak samemu sobie z tym radzić
  - uwiarygodnienie przekazu dotyczącego edukacji klimatycznej i szczególne zwrócenie uwagi na rolę, jaką odgrywa zarówno w życiu szkoły, jak i w systemie nauczania oraz w każdym z aspektów naszego życia. Dobrą okazją może być przekazanie takiej informacji podczas spotkań dyrekcji i nauczycieli oraz nauczycielek z rodzicami (szczególnie na początku roku szkolnego) – wykorzystanie autorytetów (szkoły, ambassadorów edukacji klimatycznej, znanych i cenionych osób) dodatkowo podkreśli znaczenie tego przekazu i zwróci uwagę na problemy, które dotyczą nas wszystkich; ważne, aby taka informacja trafiła do rodziców już na samym początku włączania do zakresu programowego elementów edukacji klimatycznej – zwróć to ich uwagę na doniosłość tej tematyki i zachęć do pogłębiania tej wiedzy wspólnie z dziećmi
  - formułowanie odpowiedniego przekazu w stronę rodziców – np. unikanie określeń typu „dieta bezmięсна” albo „dieta wegetariańska” tam, gdzie mogą one rodzić niechęć i wrogie nastawienie, a budowanie przekazu pozytywnego, podkreślającego

OSdEK – Szkoła a zaangażowanie lokalnego środowiska w edukację klimatyczną – Rekomendacje

walory nowych rozwiązań typu: urozmaicenie i wzbogacenie diety szkolnej o warzywa i owoce, promocja lokalnych i sezonowych produktów, zdrowe odżywianie, które ma wpływ na rozwój i dobrostan dziecka, powrót do korzeni i tradycji (nie zawsze mięso stanowiło główny posiłek, dieta sprzed kilku pokoleń była oparta głównie na roślinach).

2) **Włączanie rodziców w działania i projekty podejmowane przez szkołę i uczniów na rzecz klimatu:**

- włączanie rodziców do organizacji i czynnego udziału w projektach i wydarzeniach szkolnych dotyczących ekologii, np. kiermasz wypieków wegańskich
- organizacja warsztatów, organizowanie spotkań dla rodziców w celu wymiany doświadczeń w zakresie zdrowego odżywiania bez mięsa (szkoły zdrowego gotowania – wspólne przygotowywanie posiłków, dzielenie się przepisami kulinarnymi itp.)
- wspólna organizacja działań ekologicznych (np. sprzątanie świata, sadzenie drzew)
- wsparcie rodziców przez szkołę przy zakładaniu stowarzyszeń działających na rzecz szkoły – jako możliwości pozyskiwania dodatkowego dofinansowania i realizacji projektów proklimatycznych; wsparcie może dotyczyć np. pomocy przy rozliczeniach finansowych, pisaniu statutu, udostępnianiu przestrzeni do zebrań
- zachęcanie rodziców do aranżowania przestrzeni wokół szkoły (ogrody, ulice), aby stały się bardziej przyjazne dla środowiska i klimatu, kampanie na rzecz ograniczenia poruszania się pojazdami spalinowymi w drodze do i ze szkoły oraz wsparcie logistyczne (rozkład jazdy autobusów dopasowany do dzwonek) – np. akcja Nowa szkolna ulica <http://www.alternatynawarszawa.pl/nowa-szkolna-ulica/>.

3) **Rozwiązania systemowe (głównie ze strony samorządów):**

- wytyczne ze strony organu prowadzącego szkoły dotyczące wprowadzania zmian w organizacji szkoły pod kątem spójności z działaniami proklimatycznymi – zachęci to rodziców do podejmowania zmian i przełamywania ich oporów; regulacje czy określone wymagania, szczególnie jeśli są podparte badaniami, mogą być inspiracją dla rodziców do zasięgania dalszej wiedzy i stopniowej zmiany nawyków; dlatego powinny pojawić się wytyczne dla szkół (np. związane z dietą roślinną), np. wzorcowe jadłospisy dla stołówek szkolnych, aby przebić się z potrzebą zmian do świadomości rodziców
- wsparcie przez gminę dla organizowania społecznego np. w organizacji tzw. „transportu zbiorowego pieszego”/pieszych autobusów, szczególnie dla przedszkoli i młodszych klas podstawowych – idea „pedibusów”, przykłady: <https://wspolnota.org.pl/news/burmistrz-podkowy-lesnej-proponuje-mieszkancom-wprowadzenie-pedibusow>; <https://www.mobilnagdynia.pl/pieszy/50-pieszy-autobus-2013>
- możliwość korzystania z wyposażenia i infrastruktury zachęcającej do wyboru nieemisyjnego środka transportu: wypożyczalnie rowerów na trasie przy szkole, rowerowe busy przedszkolne, np. <https://www.fastcompany.com/90390958/this-adorable-cargo-bike-is-a-mini-school-bus-for-preschoolers>, dopasowanie rozkładu jazdy autobusów przyszkolnych do dzwonek.

4) **Działania podejmowane przez rodziców:**

- wprowadzenie elementów edukacji klimatycznej do programów profilaktyczno-wychowawczych – Rada Rodziców wraz z Radą Pedagogiczną uchwała Program wychowawczo-profilaktyczny; należy uwzględnić w nim cel edukacji klimatycznej, a

OSdEK – Szkoła a zaangażowanie lokalnego środowiska w edukację klimatyczną – Rekomendacje

opis sylwetki absolwenta uzupełnić o świadomość zmiany klimatu, wiedzę o mitygacji i adaptacji do zmiany

- dofinansowanie „zielonych” projektów i inwestycji z budżetu szkoły, w tym budżetu Rady Rodziców – Rada Rodziców dysponuje budżetem pochodzącym ze składek – może wspomagać z niego „zielone” projekty i inwestycje, np. wyjścia do kina na filmy o tematyce związanej z klimatem i ochroną przyrody, wystawy i warsztaty, zakup książek do biblioteki, budowa wiat i stojaków na rowery przy szkołach
- aktywne wspieranie działań dzieci i budowanie postawy obywatelskiej, np. poprzez wspólny ich udział w strajkach i innych wydarzeniach proklimatycznych
- przeprowadzanie przez rodziców zajęć, lekcji pokazowych o klimacie (dostępność scenariuszy i rekomendacje materiałów do wykorzystania podczas zajęć prowadzonych przez rodziców).

4. Działania edukacyjne o klimacie młodzieży dla młodzieży

REKOMENDACJA

Młodzi ludzie nie żyją w środowisku społecznym w odosobnieniu, przeciwnie – polegają na przykładach i postawach kreowanych przez rówieśników i to często w większej mierze niż na wartościach przekazanych w zaciszu domowych lub przez nauczycielki i nauczycieli. Bycie częścią grupy stanowi bowiem o ich pozycji i akceptacji. Oznacza to, że młodzież może sama wpływać na swoich kolegów i koleżanki, wzajemnie aktywować się do podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu. Proces ten ma niezwykle istotne znaczenie, wymaga on jednak odpowiednich zachęt, aby przyspieszyć osiągnięcie rezultatów i kształtowanie postaw proklimatycznych wśród młodych. Dlatego też zdobywanie wiedzy i kształtowanie wartości przez młodzież – dla młodzieży powinno odbywać się we współpracy ze środowiskiem lokalnym, szczególnie przy wsparciu placówek oświatowych i organizacji pozarządowych.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Tzw. *peer learning* ma ogromne znaczenie w procesie wzajemnego uczenia się uczniów i uczennic. To w środowisku szkolnym, rówieśniczym często kształtują się postawy młodych ludzi, a zmieniające się trendy oddziałują na tymczasowe zachowania. Istotne jest więc zwrócenie uwagi na zaangażowanie samej młodzieży w proces własnego uczenia się, ale także zachęcania do pogłębiania wiedzy przez ich najbliższych kolegów i najbliższe koleżanki.

Aby umożliwić i wzmocnić proces wzajemnego uczenia się przez młodych ludzi, należy:

- aktywnie wspierać działania samorządów szkolnych, szczególnie w zakresie edukacji ekologicznej i klimatycznej; istotne znaczenie ma dofinansowanie takich działań przez szkołę, jak np. pokrycie części kosztów związanych z organizacją wycieczek na tereny zdegradowane
- nakłaniać do zakładania kół naukowych i stowarzyszeń zajmujących się tematami związanymi z ochroną klimatu; uczestnictwo w takich kołach i stowarzyszeniach mogłoby być dodatkowo punktowane przez szkołę, np. podwyższać ocenę z zachowania lub poszczególnych przedmiotów
- rozwijać poczucie obowiązku uczestnictwa w życiu obywatelskim, np. poprzez pogawędki na lekcjach wychowawczych na temat znaczenia społeczeństwa obywatelskiego; warto na takie lekcje również zaprosić przedstawicieli organizacji pozarządowych
- zachęcać do udziału w organizacjach i organach doradczych, w których młodzi sami organizują się w promowaniu wiedzy o klimacie, takich jak Młodzieżowe Rady Klimatyczne; organy takie powinny być wspierane przez samorządy, tworząc platformę do włączania młodych w kreowanie polityk i planów klimatycznych, tym samym od młodych lat zwiększając rozumienie trybu ich procedowania; powinny

OSdEK – Szkoła a zaangażowanie lokalnego środowiska w edukację klimatyczną – Rekomendacje

też wspierać edukację młodych we wskazanych wyżej tematach, organizując liczne szkolenia i prowadząc prelekcje

- warto powołać także grono młodych ambasadorów klimatu w Polsce (na wzór ambasadorów paktu klimatycznego Unii Europejskiej), złożone ze szczególnie zaangażowanej i wyedukowanej młodzieży, która mogłaby odwiedzać mniej rozwinięte ośrodki, pokazując swoim rówieśnikom, jak można zaangażować się w działania na rzecz klimatu lokalnie oraz przekazując im podstawy wiedzy o klimacie
- młodzi mogą rozwijać swoją wiedzę i zachęcać do tego rówieśników poprzez media społecznościowe, np. prowadząc konta edukacyjne.

5. Działania instytucji przyszkolnych jako uzupełnienie działań szkoły na rzecz klimatu

REKOMENDACJA

Instytucje przyszkolne, takie jak gminne biblioteki czy ośrodki kultury oraz lokalne kluby sportowe, mogą stanowić zaplecze do realizacji dodatkowych działań. Pomocne okazują się również niezależne centra prowadzące własne inicjatywy proklimatyczne, skierowane zarówno do szkół, jak i wszystkich lokalnych społeczności.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Wśród działań podejmowanych przez te ośrodki można wymienić:

- 1) **Organizowanie spotkań** literackich, kulturalnych, sportowych, warsztatów związanych z tematyką dotyczącą zmiany klimatu, spotkań z ekspertami/autorami publikacji z obszaru nauki o atmosferze i klimacie.
- 2) **Współpraca ośrodków ze szkołami**, przejęcie przez nie niektórych działań edukacyjnych (np. organizacja spotkań czy warsztatów).
- 3) **Organizacja konkursów**, zachęcających dzieci i młodzież do zgłębiania i opracowywania (samodzielnie lub przy wsparciu rodziców) różnych tematów z obszaru nauki o klimacie i przeciwdziałania globalnemu ociepleniu, np. w formie literackiej lub w postaci prac plastycznych (ekspozycja prac w przestrzeni bibliotek i domów kultury).
- 4) Działania w celu **zaopatrzenia bibliotek szkolnych i miejskich w literaturę dotyczącą zmiany klimatu** (rekomendacje książek dla dzieci, młodzieży i dorosłych), promocja literatury dotyczącej zmiany klimatu, dofinansowanie do książek (ze składek Rady Rodziców, z budżetu samorządowego, od inwestorów prywatnych itp.).
- 5) **Promowanie zdrowego trybu życia, aktywności fizycznej i rezygnacji z pojazdów spalinowych**, organizacja zajęć na świeżym powietrzu jako kluczowy element zachęcający do działań proklimatycznych.

6. Udział samorządów w edukacji klimatycznej

REKOMENDACJA

Należy zabiegać o zbudowanie porozumienia między szkołami a administracją samorządową co do podejmowania wspólnych działań na rzecz edukacji klimatycznej i to co najmniej w dwóch wymiarach. Pierwszy obejmuje organizowanie wspólnych akcji służących budowaniu świadomości co do zmiany klimatu i potrzeb działania w tym zakresie, drugi – wykorzystanie prowadzonych przez samorządy inwestycji służących ochronie klimatu jako elementu edukacji klimatycznej młodzieży (np. uruchomienie fotowoltaiki na budynku administracji lokalnej połączone z akcją edukacyjną).

Uzasadnienie i rozwinięcie

Różne placówki oświatowe realizują rozmaite działania, własne bądź z wykorzystaniem wsparcia organizacji pozarządowych, instytucji kultury, kuratoriów oświaty i innych instytucji. Wsparcie samorządów w tym zakresie byłoby pożądane i korzystne dla tematu, pozwoliłoby bowiem osiągnąć większe i lepsze efekty, jednak nie powinno mieć charakteru formatującego/nakazowego (może to wywołać reakcje obronne). Rozwiązania systemowe ze strony organu prowadzącego szkołę mogą mieć postać wytycznych proklimatycznych, dotyczących: diety, gospodarki odpadami, efektywnego użytkowania energii i zrównoważonej mobilności (pedibusy, rowery, busy). Samorządy mogą również podejmować, także z inicjatywy szkół, działania inwestycyjne takie jak: termomodernizacja wraz z mikroinstalacjami OZE i pompami ciepła, efektywne gospodarowanie wodą, zakładanie ogrodów deszczowych czy ogródków szkolnych, selektywna zbiórka odpadów. Jednocześnie samorządy mogłyby wspierać aktywność szkół w obszarze edukacji klimatycznej poprzez:

- finansowanie dodatkowych zajęć dla uczniów w ramach projektów lokalnych czy też konkursów o tematyce ekologicznej
- doposażenie szkół w materiały dydaktyczne
- rozwój kompetencji kadry pedagogicznej i personelu szkolnego w zakresie wiedzy i postaw proekologicznych (także na rzecz adaptacji do zmiany klimatu i jej przeciwdziałania), stworzenie rekomendowanej bazy publikacji i materiałów dydaktycznych
- dofinansowanie tematycznych programów nauczania, finansowanie szkoleń/webinariów z ekspertami i edukatorami, organizowanie wycieczek do instytucji wdrażających działania proekologiczne
- wspieranie postaw proekologicznych w komponowaniu diet
- wprowadzenie wytycznych dotyczących „zielonych” zakupów dla szkół (materiały dydaktyczne, materiały do codziennego funkcjonowania szkół itp.)
- promocja postaw i działań proekologicznych szkół – certyfikaty, eventy w zakresie przeciwdziałania i adaptacji do zmiany klimatu

**OSdEK – Szkoła a zaangażowanie lokalnego środowiska w edukację klimatyczną –
Rekomendacje**

- zachęcenie lokalnych mediów do współpracy ze szkołami w celu promowania przez nie działań proklimatycznych
- zachęcenie młodzieżowej rady gminy do podjęcia współpracy ze szkołami w zakresie kwestii klimatycznych.

7. Miejsce organizacji pozarządowych w edukacji klimatycznej w szkołach

REKOMENDACJA

Pozarządowe organizacje ekologiczne są naturalnymi sprzymierzeńcami szkół w realizacji edukacji klimatycznej, dlatego warto nawiązywać ściślejszą współpracę pomiędzy nimi a placówkami oświatowymi. Może mieć ona charakter dwustronny: z jednej strony organizacje wspierałyby działania szkół na rzecz edukacji klimatycznej, a z drugiej strony szkoły udostępniałyby obiekty szkolne do działań edukacyjnych tych organizacji.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Aby zrealizować niniejszą rekomendację niezbędne jest:

- ułatwienie dostępu organizacji pozarządowych, prowadzących zajęcia z zakresu ekologii i zmiany klimatu oraz zdrowego odżywiania z ograniczeniem produktów pochodzenia zwierzęcego oraz pomoc w dotarciu do uczniów i ich rodziców z ofertą zajęć pozalekcyjnych (zarówno w szkole, jak i poza szkołą)
- organizacja, przy wsparciu specjalistycznych organizacji pozarządowych, cyklicznych warsztatów zdrowego gotowania na terenie szkoły w celu krzewienia umiejętności przygotowywania zdrowych i pełnowartościowych, a przede wszystkim smacznych posiłków wegańskich
- organizowanie cyklicznych spotkań z przedstawicielami organizacji pozarządowych zaangażowanych w walkę ze zmianą klimatu i ochroną środowiska naturalnego oraz związanych z krzewieniem wegetarianizmu i/lub weganizmu z uwzględnieniem psychodietetyki, zarówno na terenie szkoły, jak i poza nią
- podejmowanie wspólnie działań proklimatycznych (sadzenie drzew, montaż domków dla zapylaczy, wysiew łąk kwietnych)
- weryfikacja materiałów i ofert zajęć dodatkowych przez szkołę pod kątem ich zgodności z podstawowymi założeniami edukacji klimatycznej (zrównoważony rozwój, ochrona bioróżnorodności, ograniczanie emisji itp.) – zwrócenie uwagi na to, aby szkoła nie dostarczała dzieciom sprzecznych informacji, aby działania, które prowadzi, były ze sobą spójne.

8. Rola centrów edukacji ekologicznej

REKOMENDACJA

Warto zachęcać poszczególne szkoły oraz centra edukacji ekologicznej do podejmowania współpracy na rzecz wzrostu poziomu świadomości kwestii klimatycznych i edukacji, służącej ochronie klimatu oraz adaptacji do jego zmiany.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Centra edukacji ekologicznej pełnią przede wszystkim rolę instytucji wspierających szkoły, zarówno merytorycznie, jak i materialnie, w zakresie edukacji klimatycznej, a w szczególności w zakresie ciekawych inicjatyw pobudzających świadomość proklimatyczną i aktywność na rzecz ochrony klimatu oraz adaptacji do jego zmiany. Centra mają również pomagać w aktywizacji szeroko rozumianej społeczności szkolnej, w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego – wrażliwego i rozumiejącego kwestie zmiany klimatycznej, a w szczególności przyczyniać się do kształtowania właściwych zachowań proklimatycznych. Zadaniem centrów jest też promocja idei kształcenia przez całe życie, uświadomienie roli i znaczenia klimatu dla zrównoważonego rozwoju.

Współpraca szkół i centrów edukacji ekologicznej powinna przede wszystkim obejmować takie działania, jak:

- zapraszanie pracowników i współpracowników centrów do prowadzenia zajęć w szkole
- wspólne realizowanie projektów służących edukacji klimatycznej
- organizowanie dla nauczycieli i nauczycielek, uczniów i uczennic oraz ich rodziców wspólnych warsztatów dotyczących szeroko rozumianych kwestii klimatycznych
- organizowanie wyjazdów dla nauczycieli i nauczycielek, uczniów i uczennic oraz ich rodziców, podczas których w terenie zapoznają się oni ze skutkami zmiany klimatu, a także z rozwiązaniami służącymi jego ochronie oraz adaptacji do jego zmiany
- wspólne organizowanie konferencji, seminariów, odczytów, pokazów filmów w szkole lub w centrum
- wspólne organizowanie pikników czy festynów proklimatycznych
- udostępnianie przez centrum materiałów i pomocy dydaktycznych.

9. Jak szkoła może współpracować z biznesem i jak biznes może wspierać edukację klimatyczną?

REKOMENDACJA

Zachęcanie społeczności szkolnej i przedstawicieli lokalnego (ale nie tylko) biznesu do współdziałania na rzecz edukacji klimatycznej – podnoszenia świadomości na temat zachodzących zjawisk klimatycznych, sposobów adaptacji do nich oraz wypracowanych rozwiązań proklimatycznych. Do współpracy w tym obszarze warto zachęcać poszczególne przedsiębiorstwa oraz lokalne/regionalne izby gospodarcze.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Biznes ma niezaprzeczalny potencjał odgrywania ważnej roli w zakresie wspierania edukacji klimatycznej w szkołach. Ten potencjał dotyczy również lokalnej współpracy między szkołami a firmami.

Do przykładowych form współpracy ze szkołami, w które mogą się zaangażować firmy, należą:

- wsparcie finansowe projektów z zakresu edukacji klimatycznej dla dzieci i młodzieży
- współfinansowanie kampanii i konkursów proklimatycznych; inwestowanie w „zielone” rozwiązania np.: sadzenie drzew, montaż OZE, pomoc w realizacji ogrodów społecznych, wsparcie w przygotowaniu wniosków grantowych
- współpraca z ekspertami, NGO, administracją lokalną i innymi organizacjami na rzecz edukacji klimatycznej w szkołach, zapewniająca synergę różnych doświadczeń, łącząca teorię z praktyką
- wolontariat pracowniczy – warsztaty, szkolenia w zakresie edukacji klimatycznej dla dzieci i młodzieży.

Szkoła powinna nawiązać współpracę z lokalnymi przedsiębiorstwami i wyrażać w stosunku do nich oczekiwania np. w zakresie zagospodarowania przestrzeni dookoła szkoły czy asortymentu lokalnych sklepów (odpowiednia oferta produktowa, typ opakowań) tak, aby nie stały w sprzeczności z treściami proklimatycznymi, o jakich dzieci i młodzież uczą się w szkole.

Dodatkowo szkoła, podejmując współpracę z firmą, powinna brać pod uwagę jej zaangażowanie w realne działania proekologiczne (zamiast praktyk tzw. greenwashingu).

10. Oddolne działania społeczności lokalnych dla edukacji klimatycznej

REKOMENDACJA

Lokalne społeczności coraz częściej angażują się w działania proklimatyczne w swojej okolicy oraz współuczestniczą w tworzeniu przyjaznego dla środowiska otoczenia poprzez tworzenie lokalnych wspólnot i kooperatyw lub indywidualne działania i decyzje.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Wśród działań podejmowanych przez społeczności lokalne można wymienić takie jak:

- aranżacja przestrzeni osiedlowych (skwerki, place zabaw, boiska, ścieżki), przeprowadzona w sposób przyjazny dla klimatu i z uwzględnieniem adaptacji do zmiany klimatu (np. place zabaw w otulinie drzew, likwidowanie „wysp ciepła”, sadzenie drzew i wspólna pielęgnacja zieleni, eliminowanie „betonozy”) – przy wsparciu władz samorządowych oraz przez wspólne inicjatywy i budżety partycypacyjne
- organizowanie wspólnych przedsięwzięć proekologicznych: edukacyjne gry terenowe o klimacie, wymiany garażowe w duchu *zero/less waste*, wspólne przedsięwzięcia w celu promocji obiegu cyrkularnego, pikniki promujące działania proekologiczne i proklimatyczne (również na terenie szkoły), warsztaty upcyklingu i DIY itp.
- tworzenie lokalnych kooperatyw: spożywczo-uprawnych (ogrody społeczne, uprawianie grządek, zakupy u lokalnych rolników), zakupowe (wymiana używanych sprzętów, ubrań i zabawek, wspólne zakupy hurtowych ilości towarów), *car sharing*, lokalne podzielnie i jadłodzielnie itp.

11. Religia i jej rola w ochronie klimatu – encyklika *Laudato si, ale także inne wyznania*

REKOMENDACJA

W wielu środowiskach religijnych rośnie świadomość konieczności działań proekologicznych, przeciwdziałania niekorzystnej zmianie klimatu i potrzeby edukacji klimatycznej, dlatego ważne jest, aby szkoły nawiązywały współpracę w tym zakresie z ośrodkami religijnymi.

Uzasadnienie i rozwinięcie

„Czynienie sobie ziemi poddaną” pojawia się już w pierwszej księdze Mojżeszowej (żydowska Tora, chrześcijański Stary Testament). Coraz częściej podkreśla się niezbędną rolę rozumienia tych słów jako odpowiedzialności za zmiany wprowadzane przez człowieka na Ziemi. Odpowiedzialność ta ma oznaczać dbałość o zdrowie własne, wszystkich innych ludzi, ale również o przyszłość następnych pokoleń. A także o dobro innych zwierząt żyjących w otoczeniu człowieka oraz na wolności w naturze. Temat ten został poruszony np. w encyklice *Laudato si* czy w apelu Kościołów w Polsce o ochronę Stworzenia (2013), podpisanym przez zwierzchników Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej i Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski.

Wskazane jest poznawanie stanowisk i dorobków różnych religii. Istniejące różnice w podejściu np. do spożywania pokarmów mogą okazać się inspirujące w przygotowaniu programów dietetycznych ograniczających spożywanie mięsa. W związku z wzmożonymi migracjami szczególnie zasadne jest poznanie podejścia islamu do kwestii zmian klimatycznych. Jest to tym bardziej istotne, gdyż nie jest powszechnie znane społeczeństwu, że obywatele polscy wyznania islamskiego żyją w Polsce od ponad pięciu wieków. Ich doświadczenia mogą być szczególnie przydatne w obecnej sytuacji napływu nowych migrantów i przewidywanych kolejnych falach migracji z Azji i Afryki.

Uczestnictwo różnych religii w procesie edukacji klimatycznej oznaczać może:

- Obecność treści religijnych w szkole, w ramach lekcji religii. Program lekcji religii jest tworzony poza Ministerstwem Edukacji i Nauki, jego podstawa pozostaje w gestii kościołów. Włączenie w niego treści wypracowanych przez Okrągły Stół dla Edukacji Klimatycznej wydaje się jednak możliwe. Wymagać będzie oddzielnych działań. Przy czym do wypracowywania tych treści na bieżąco przedstawiciele różnych religii są zaproszeni w ramach Grupy Roboczej NGO Edukacyjne, Międzynarodowe i Religijne.
- Uczestnictwo parafii w różnych działaniach w środowisku lokalnym. W tym obszarze szczególnie cenne wydaje się tworzenie platform wymiany doświadczeń, np. program EkoKościoł.
- Uczestnictwo w działaniach na szczeblu centralnym w tworzeniu klimatu sprzyjającego współpracy i efektywnemu działaniu dla wspólnego dobra obecnych i przyszłych pokoleń w Polsce, Europie i na świecie.

12. Współpraca szkół z ośrodkami naukowymi w zakresie edukacji klimatycznej

REKOMENDACJA

W ramach procesu wdrażania edukacji klimatycznej w szkołach w sposób systemowy powinna zostać uregulowana kwestia współpracy pomiędzy placówkami oświatowymi a instytucjami naukowymi oraz uniwersytetami. Powinny zostać przygotowane studia podyplomowe, podnoszące wiedzę i kompetencję nauczycieli prowadzących zajęcia z tematyki związanej ze zmianą i ochroną klimatu.

Uzasadnienie i rozwinięcie

Zagadnienie zmiany klimatu budzi ogromne emocje. Dlatego oprócz danych naukowych w przestrzeni naukowej bardzo często prezentowane są opinie i informacje nieznajdujące potwierdzenia w wynikach badań naukowych lub wręcz celowo zafałszowywane. Nakłada to na nauczycieli wprowadzających w tę tematykę uczniów i uczennice obowiązek szczególnej ostrożności w wyborze prezentowanych treści oraz troski o wybór źródeł opartych na dowodach naukowych. Istotne jest także to, aby nauczyć młodych ludzi umiejętności odróżniania danych naukowych od informacji popularnych oraz korzystania z wiarygodnych źródeł informacji. Wsparcie w wypełnieniu tych zobowiązań może i powinna przynieść współpraca szkół z instytucjami naukowymi i ośrodkami akademickimi.

Jednostki naukowe: instytuty badawcze, wyższe uczelnie, ale także prywatne instytucje badawcze w swojej działalności posługują się metodą naukową. Są więc najbardziej predysponowane do edukacji w tym zakresie; przy czym wiedza dotycząca np. procedury przygotowywania publikacji naukowych i ich późniejszej weryfikacji nie zawsze jest znana nauczycielom. Stąd współpraca z placówkami naukowymi może przynieść wartość dodaną w postaci pogłębionej wiedzy prezentowanej uczniom i uczennicom oraz wzrostu kompetencji kadry dydaktycznej.

Istotne jest także zapewnienie, że polskie ośrodki akademickie będą przygotowane do stworzenia studiów podyplomowych podnoszących wiedzę i kompetencje nauczycieli w zakresie szeroko rozumianego zagadnienia klimatu, jego zmiany i ochrony.

Tematami, które powinny wchodzić w obszar tej współpracy, są przede wszystkim:

- gdzie szukać rzetelnych danych naukowych na temat zmiany klimatu i skutków tego procesu; wiedza w tym zakresie jest niezbędna nie tylko dla uczniów, ale także dla nauczycieli, którzy będą prowadzili zajęcia w zakresie ochrony klimatu
- na czym polega metoda naukowa i czym się różni publikacja naukowa od publikacji popularnej – współczesne media publikują znaczne ilości informacji niepotwierdzonych, nieopartych na wynikach badań naukowych lub wręcz całkowicie fałszywych; niezwykle istotne jest, aby młodzi ludzie nabyli umiejętność weryfikacji pozyskiwanych informacji i danych z punktu widzenia ich prawdziwości i oparcia o wiedzę naukową

OSdEK – Szkoła a zaangażowanie lokalnego środowiska w edukację klimatyczną – Rekomendacje

- skąd wiemy, że klimat się zmienia i jakie będą skutki tego procesu – prezentacja badań prowadzonych przez ośrodki naukowe będzie rozbudzać zainteresowanie młodych ludzi nauką i może być dla nich bodźcem, aby w przyszłości rozpocząć karierę naukową.